

utólagos jóváhagyása reményében a már megerősített alapszabályokon anynyi módosítást tett, hogy a kebli tanács eddigi négy tanácsosi állomását hatra bővítette ki. Az eddigi négy tanácsos, u. m. Hatala Péter, Jakab Elek, Bedő Albert és Sebes Pál közfelkiáltással újból megválasztattak, továbbá új tagokul általános szótöbbséggel megválasztattak: Székely Elek és Ürmösi Miklós.

Szellemi életünk kis egyházunk érdekében folyton lelkesült, s az ugynevezett kebli-tanácsi üléseken kívül, minden hóban kétszer összejövetelt tartunk, érdekes pour-parlék, az egyházi mozgalmak megbeszélése s eszimecserék végett, hol is Hajós J. es Buzogány Á. barátaink értesítnek úgy az itteni, mint az anya-ekklézsiánkban, valamint az özszesz egyházi életünkben időközönként felmerült érdekesebb mozzanatokról. Hatala Péter és Bálint Gábor egyetemi tanár urak pedig érdekes részleteket beszélnek el keleti nagy utazásaik élményeiről. Ez összejövetelek igen látogatottak, nemcsak a mi részünkről, hanem más felekezetű tanári és írói kitünőségek megjelenése által is.

Egyszóval, kis erőnkhez képest mi is igyekszünk eleget tenni egyházi érdekeink s annak kultur-mozgalmi terjesztése, ápolása érdekében. Egyházunk minden egyes tagja egy kis apostolnak tekinti magát, ki a maga kis körében, missiói kötelességének szivből, lélekből eleget igyekszik tenni.

Adja Isten, hogy a szép Erdély bérceiből átültetett kis mustármag mihamarább Magyarország homokos talaján is dús lombzatu erős fává nőjön és erősödjék!

(y.)

IRODALMI ÉRTESÍTŐ.

1. A hit és kötelesség feletti keresztény szemlélődés utolsó sorozata. Irta Tayler János a londoni Manchester New College volt igazgató tanára. Utolsó kötet. (Last series of Christian aspects of faith and duty. Discourses by John James Tayler, late principal of Manchester New College, London. Williams and Norgate. 1877. 8-r. VII, 346. l.)

E kötetről, mely szerkesztőségünkhöz nem régen küldetett bé, kedves kötelességünknek tartjuk folyóiratunk hasábjain megemlékezni. Tayler János nevével e folyóirat olvasói nem most találkoznak először. Közülünk többen szerencsések voltak öt szemé-

lyesen is láthatni háromszáz éves ünnepélyükön Tordán 1868-ban, a hol mint angol testvéreink képviselője volt jelen; szerencsések voltak az ő nemes jellemét, fenkölt gondolkozását és szelid keresztény lelkületét ismerhetni. Jelleme alapvonásaira, érzületére ő sok tekintetben hasonlított Krizához. És a kezünk alatti beszédek mind meg annyi hű tükrei a „belső embernek,” a mint Krizja nevezé az ember benső, értelmi és érzelmi tulajdonait. Igaz keresztény kegyesség és szeretet ömlik el azok minden során s széles olvasás által mivelte izlés és gyakorlott kritikai érzék tűnik elő a fölfogásban és kidolgozásban. E beszédek, melyeket az elhalt szerző leánya rendezett sajtó alá, az 50-es évek elején megjelent hasonnemű beszédeknek második és utolsó kötetét teszik és minthogy ezeket a szerző utóbbi éveiben dolgozta, legérettebb gondolkozásának emlékei: A kötet tartalma a következő: I. A bölcsesség a tapasztalás gyümölcse. II. Krisztus Istensége. III. A kisebb hibák komoly következményei. IV. A sziv nyugalma. V. A szellem egysége. VI. A kegyesség és jótétemény kölcsönös befolyása. VII. Az Istenben és Krisztusban való élet. VIII. A Krisztusban való hit átalakító ereje. IX. Kárpótlás az embernek az elvhez és lelkiismerethez való hűségéért. X. A prófétai nyilatkozatokban való bizalom alapja. XI. A Krisztus szelleme által való közeledés az Atyához. XII. A csapások a lélek gyógyítói és megszentelői. XIII. Holt betű és élő szellem. XIV. A jó embernek az Istenben való örök élete. XV. Szellemi látás. XVI. Az idő leczkéi. XVII. A halhatatlanság bizonyítéka erkölcsi természetünkből. XVIII. Isteni kincsek földi edényekben. XIX. Krisztus feltámadásának összeköttetése az emberi halhatatlansággal. XX. A szellem munkája folytonos és előrehaladó. XXI. Szellemi rokonság a láthatatlan Krisztussal. XXII. A világ kibékülése Istennel a Krisztusban. XXIII. A hű tanítvány. XXIV. Isten személyisége. XXV. A kor veszteségei és nyereségei. XXVI. A halhatlan jövőt szemeink előtt Isten könnyőreletesen elfátyolozta.

Mi jó lélekkel ajánlhatjuk e beszédek mindazoknak, a kik az angol termékek élvezetére kellő nyelvismerettel bírnak, annál is inkább, mert mentek minden felekezetiességtől, egyetemes keresztényi szellem uralkodik azokban. P.

2) Földrajz a népiskolák számára. I. II. III. kötet.

3) Vezérkönyv a földrajz tanításában, tanítók számára írta Ballagi Károly.

Az első czim alatt három kis kötet a tanulók számára kézi könyvül van szánva, ezért a szerző — miként mondja — a kor-

mányilag megállított tantervhez ragaszkodott. A kézi könyvekben az előadás modorát és tárgyalás rendét illetőleg, nincsen semmi különös ujság, vagy tanmódszeri oly fogás, mely a hasonló célra irt kézi könyvek egyikében vagy másikában meg nem lenne már. Részünkről a II. kötetben látunk anynyi eltérést, illetőleg javítást, hogy Magyarország egyes kerületeit fejezetekre osztva tárgyalja például: a kerület vizei, megyéi, termékei, lakosai. Ez ellen azonban az az indokolt kifogás tehető, hogy ily módon a gyermekben az ország concret képe nem alakulhat meg. Van ugyan a könyv elején hat kis lapon adva némi általános tájékozás, de ez korántsem elégséges arra, hogy a gyermek hazánk oro- és hydrographiáját azok szerint anynyira megismerje, hogy azt mintegy maga elébe terítve képzelhesse; pedig ez minden ország ismertetésénél szükséges; Magyarország pedig e tekintetben kiváló jelleggel bírván, ennek tudása nélkül, hazánk geographiai ismerete teljes lehetetlen. A szerző által követett módon az egyes kerületekről szerezhethet ugyan fogalmakat a gyermek, de azok csak egyes mozaik darabok maradnak, hiányozván az azokból össszhangzatos képet alkotó általános ismeret.

Ha a szerző által is használt két indokolatlan, értelmetlen szót — tananyag és tanalak — akarnók használni, azt kellene mondanunk, anyagot és tanalakot illetőleg nem lehet kifogásunk; mert ha van, az a kormányilag megállított rendszert illetheti.

E rendszerhez hiven a szerző is a tankönyv I. kötetében, mely 8—9 éves gyermekeknek van szánva; felöleli a világ összes népeit és államait, s azért egy népiskolai tanév alatt, a geographia tanulásához szükséges fogalmaknak a gyermekbeni kifejtése után a 8—34. lapon néhány százra vagy ezerre menő puszta nevet, tehát oly szót, a mihez a gyermek ismerettárában semmi névvel nevezendő érdek nincsen kötve, sem a könyv nem nyújt — tanulói nyelven szólva — bémagoltat. S miután a gyermek ezzel egy évig kinlódott; a következő évben ugyan azon szavakkal, ugyan azon nevekkal, kis hígocska mártásba téve, kell táplálkoznia.

Szerintünk ez eljárás, valóságos ember-kinzás.

Talán ennek tudatában a szerző az első kötetben a papirosan megutaztatja növendékeit, de nagyon csodás, természetben nem létező dolgokat mutat nekik, például Kolozsvárt posztógyárt, Dicső-Szent-Mártonban pedig gymnasiumot. A II. kötetben az egyes kerületekről némi általános ismertetést és tájékozást nyújt; óhajtandó azonban, hogy ily értelemzavaró dolgok, ezekben ne forduljanak elő, mint például midőn a királyhágón tuli (Erdély) kerületről azt mondja

hogy rajta nincsenek tulajdonképeni rónaságok, legfőlebb széles völgyek a folyók mentében, például az ugy nevezett me z ő s é g, holt hazánk így nevezett darabkája tulajdonképpen egy hápahupás vizválasztó a Maros, Aranyos és Szamos között; s a helyett, hogy maga tágas völgy volna, a hegységeknek és szűk völgyeknek folytonos váltakozása.

A tanítók számára irt kézikönyvben a néptanítók hasznos és szükséges tájékozást találhatnak magoknak. K.

4.) A r a b n y e l v t a n. Olvasmányokkal és szótárral, tekintettel a főbb sémi nyelvégre és az élő nyelvre, írta Dr. Hatala Péter, a budapesti kir. magy. tud. egyetemen a sémi nyelvek ny. r. tanára. Budapest, 1877. 8-r. (VIII, 148. l.) Ára 1 frt.

Az arab építészet gyönyörű stylje és gazdag irodalma oly maradandó hatást tett Európára, a mely a móroknak Spanyolhonból való kiűzetése után háromszáz évvel is érezhető volt még annyira, hogy a francia Postel és a német Spey szükségesnek látták a tudományos világ figyelmét az arab irodalomra felhívni, s ennek megismerésére eszközöket adni annak kezébe. Ettől fogva az arab irodalom egész kincse feltárult nyugot előtt, s lassanként megismerkedett az arabok tündér világával, költészetével, bölcsészetével, mondáival és tudományával. Mi csak most jutottunk oda, a hova Német és Franciaország a 17-dik száz elején jutottak, pedig minő régen használjuk az arab számokat, s olvassuk az arab regeirodalom „Ezer egy éjszakáit“! Csak most kezdünk eszközökkel birni a végre, hogy megismerhessük azt a nyelvet és irodalmat, a melyen a Mohamed összes követőinek vallási, erkölcsi, politikai és jogi elvei egy könyvben, a Koránban, vannak eléadva. Ily eszközt adott nekünk szerző a kezünk alatti arab nyelvtanban egy nép irodalmához, a melynek már Mohamed előtt ünnepelt költői voltakik a vitézséget és szerelmet megénekelték.

Az arab irodalom fénykora Mohameddel kezdődik. De mig alatta főleg vallási és erkölcsi irányu volt, addig az Abbasidák alatt a tudományok és művészetek is emelkedni kezdettek. Különösen az Omajjadok dicső uralkodása alatt kiváló figyelmet fordítottak a történelemre, földiratra, philosophiára, orvostanra, természet-, számtanra és csillagászatra. Európa nekik köszönheti az ugynevezett arab számokat, a középkor a földirat fejlesztését. A theologiában és a jogi tudományokban már nem tartottak egyenlő lépést a többi tudományokkal. Ez iránybeli munkásságuk inkább csak a Koránra irt commentárookra és scholiákra terjedett. De annál eleve,

nebb és vonzóbb alakban emelkedett az epikai, didaktikai, rege- és lírai költészet, melyből már a 8-dik százban jelentek meg egyes *divánok* (=anthológiák), mint p. o. a *H a m a s a*.

Valóban köszönettel tartozunk a tudós szerzőnek, hogy a — tudunkra — első arab nyelvtant anyanyelvünkön közreadta, s ez által egy ily gazdag irodalom megismerhetésére kulcsot adott kezünkbe, irodalmunkban pedig egy eddig mélyen tátongó hézagot igyekezett bétölteni. Szerző művének bevezetésében a sémi nyelvcsalád egyes ágait, s az azokhoz vezető irodalmi eszközöket ismer-teti. Ezután a nyelv nyelvtani részét adja elé a főbb sémi nyelv-ágakra és az élő nyelvre való tekintettel. Végül egyes kiszemelt olvasmányokat és szótárt ad. Sajnáljuk, hogy nyomdánk állapota nem engedi meg kissé részletesebben szólnunk e nyelvünkön meg-jelent új fenomenonhoz. Egyébiránt bátran merjük ajánlani e művet mindazoknak, a kik az arab nyelvvel megismerkedni ohajtanak.

S.

5.) *Párhuzam a magyar és mongol nyelv terén.* Irta *Szentkatonai Bálint Gábor.* Budapest, Hornyánszky V. 1877. 8-r. (XXX, 62. l.) Ára?

A kezünk alatti kis füzetben szerző Hunfalvi Pálnak és elv-társainak amaz eljárása ellen kél síkra, a mely szerint azok a ma-gyar fajrokonság kérdését finn kérdéssé változtatták át, s csak azt akarják ősinек tekinteni nyelvünkben, a mi a finn-ugor nyelvek szó-anyagából kimagyarázható. Ez elmélet ellenében szerző a magyar és mongol nyelv párhuzamba tétele segélyével igyekszik bécizonyi-tani, hogy „a magyar nemzet semmi népnek sem kiegészítő része, hanem épen oly egészet képezünk, mint a mongol, török-tatár és mandsu népek“. Örömmel üdvözöljük szerzőt e téren, a melyen any-nyi még a tenni való, s a melyen már anynyi fáradságos kutatást tettek nyelvészeink és még sem jutottak kívánt eredményre. S vár-juk, hogy mi hamarabb bocsáthassa közre az általa gyűjtött nyelv-anyagot és érdekes utazásai eredményét.

S.

6. *L a n g H e n r i k*-válogatott beszédei. Magyarra fordította *Mitrovics Gyula* ref. hittanár és főiskolai lelkész Sárospatakon. A szerző életrajzával. Sárospatak, 1877. 8-r. (170. l.) Ára 1 frt. 20 kr. Ismertetését folyóiratunk jövő száma hozza. Addig is ajánljuk papjaink figyelmébe.